

Kloppend hart schuift

De crisis verscherpt de blik op de ruimtelijke economie van Nederland. Dat stelt Friso de Zeeuw, praktijkhoogleraar gebiedsontwikkeling TU Delft. De Randstad moet de macht delen met Brabant, althans de economische. Maar het kabinet kijkt met oogkleppen op naar die trend.

door Maarten van de Rakt

De Randstad is een ouderwets begrip. Het is merkwaardig dat de regering wel een Randstadvisie 2040 ontvouwt en niet kijkt naar Noord-Brabant. Friso de Zeeuw houdt er een uitgesproken mening op na. Het economische hart van Nederland is de laatste decennia opgeschoven. Met een beetje fantasie is Brabant het hart van de Randstad, zeker als je ook Vlaanderen erbij betrekt, luidt zijn boodschap.

„Moeten we niet anders naar de Randstad kijken, als we het hebben over de ruimtelijke economische ontwikkeling?”, vraagt De Zeeuw zich rhetorisch af. „Het begrip Randstad moet je sterk relativieren. Dat begint er al mee, dat je sowieso beter een noord- en een zuidvleugel kunt onderscheiden. Allebei zijn die verbonden met Brabant.”

De hoogleraar pakt er een landkaart bij. „Hier hebben we de A2-as. Die loopt van Amsterdam, naar Utrecht, Den Bosch, Eindhoven, door in België. Want het houdt natuurlijk niet op bij de grens. Dat noemen we de kennis-as. Veel IT-bedrijven en kennisinstellingen hebben zich daar gevestigd. Deze as wint aan betekenis. Verder naar het westen zien we een logistieke as, ook vanaf Amsterdam, via Rotterdam door West-Brabant naar Antwerpen. Met veel bedrijven in logistiek en distributie.”

Beide assen hebben bestaansrecht, zet De Zeeuw uiteen. „Het is fout om te denken, dat de ene de as van morgen is en de andere - logistiek - van gisteren. Kenniseconomie zonder logistiek is een romantische misvatting. Dat hoor je soms nog. Dat een haven, slepen met dozen en containers iets van gisteren zou zijn. Zo werkt het natuurlijk niet.”

Hoe heeft Brabant zo'n sterke positie verworven?

„Bedrijven strijken daar in de eerste plaats neer vanwege de ligging, de verbindingen. Ze kijken naar de locaties opzicht van de afnemers. Hoe zit ik ten opzichte van andere bedrijven? De prijzen die ze moeten betalen. Bedrijven hebben de neiging te clusteren.”

Als voorbeeld noemt hij West-Brabant. Die regio profileert zich met een aantal speerpunten. De Zeeuw noemt (naast logistiek) onder meer procesindustrie, toerisme, Maintenance Valley (technisch onderhoud).

„Deze zone ligt op het kruispunt van de noord-zuid-as en de Brabant-as, west-oost. Het is de kunst om op beide borden te schaken, zich zowel te richten op Rotterdam en Antwerpen als op de west-oost-as.”

Netwerkers

Van oudsher vormden de grote rivieren een barrière, ook vanwege de culturele verschillen, maar die vervagen. „Beneden de rivieren was een ander gebied. Een andere mentaliteit, hoe je met elkaar omgaat. In de Randstad is men redelijk direct, tot het onbeschofte aan toe. Het scheelt wel tijd als je onmiddellijk zegt wat je ervan vindt. In het zuiden is het lastiger om te weten wat iemand er echt van vindt. Ze zeggen ja, maar bedoelen ze het ook?”, zet De Zeeuw uiteen.

„Men is door de KVP-mentaliteit, die er nog steeds heerst, wel makkelijker in het leggen van verbindingen. Het zijn netwerkers bij uitstek. Dat is de kracht van Brabant. In Eindhoven is de zogeheten triple O belangrijk: overheid, onderwijs en ondernemingen. Als je die krachten weet te bundelen, ben je goed bezig. Dat doen ze knap en redelijk consequent. Nu de barrière vervagt, kan het wel eens zo

zijn dat de noordvleugel van de Randstad meer verbindingen krijgt met Den Bosch, Tilburg en Eindhoven dan met de zuidvleugel. Dan heb je het natuurlijk wel over essentiële veranderingen. Kijk je breder, heb je hier de Vlaamse ruit en daar het Roergebied”, wijst De Zeeuw aan. „Brabant zit er middenin. In het Europese veld is dat geen slechte positie.”

Dat het economisch hart van Nederland opschuift naar het zuiden, illustreert de praktijkhoogleraar met diverse landkaartjes. Eerst de economische groei, dan de ontwikkeling van de werkgelegenheid, vervolgens de vestiging van buitenlandse bedrijven en tot slot de huizenprijzen. Wie de plaatjes over elkaar heen legt, ziet de economische kern van Nederland opdoemen.

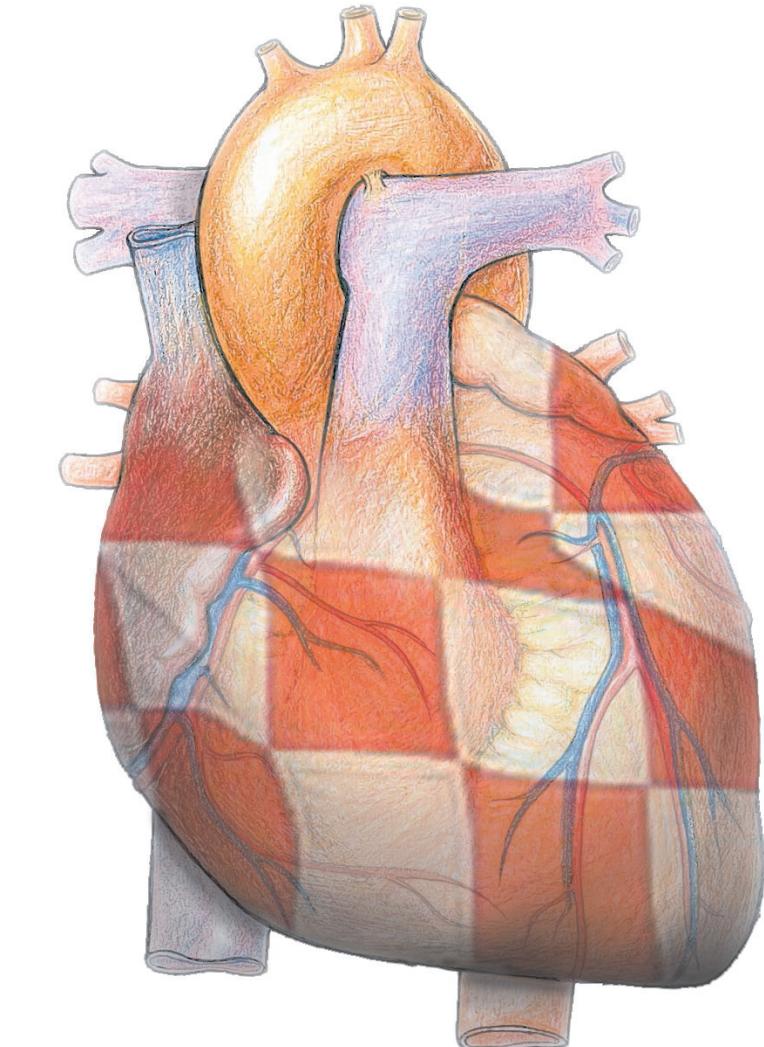
„Dat is mijn truc. Je ziet een relatie tussen vastgoedprijzen en de economische betekenis. Het hangt allemaal samen: de vestiging van bedrijven, bevolkingstoename, hogere huizenprijzen. Een kwestie van vraag en aanbod. Zo zie je dat de uiteinden van Nederland meer te maken hebben met krimp, en dus lagere vastgoedprijzen kennen. Kijk maar naar het noorden van het land, Zeeland en grote delen van Limburg. Mensen met een goede opleiding verhuizen naar een plek waar werk is.”

Uit het zuiden van Limburg, Zeeuws-Vlaanderen en oosten van Groningen trekken mensen weg. De bevolking vergriest sterk. Minder scholen zijn nodig, meer verzorgingshuizen. Het kabinet beloofde onlangs dan ook om in september met een ‘totaalpak’ te komen.

Kar met appelen

Van cruciaal belang voor Brabant is volgens de professor het opleiden en daarna behouden van mensen met een goede opleiding.

„Uit dat zichzelf versterkend proces komt veel ondernemerschap voort. Brabantse steden zijn behoorlijk succesvol. Men probeert met woningbouw mensen met een goede oplei-

ding aan de stad te binden. Je ziet Den Bosch met vernieuwende binnenstedelijke concepten en projecten als Haverleij en het Paleiskwartier.

Dat doen ze goed. Eindhoven daarentegen had de neiging tot door de gemeente gedicteerde stedenbouw. De Vinex-wijk Meerhoven is daarvan een voorbeeld. Tilburg heeft een heldere visie op het binden van jonge mensen aan de stad met voorzieningen”, licht De Zeeuw toe. „Zoals ze in Den Bosch nadenken over ruimtelijke projecten, samenwerken met marktpartijen en zelf daarbij risico's nemen, gebruik ik vaak als voorbeeld. Tot nu toe hadden ze het econo-

misch tij mee. Daar hebben ze goed op weten in te spelen.”

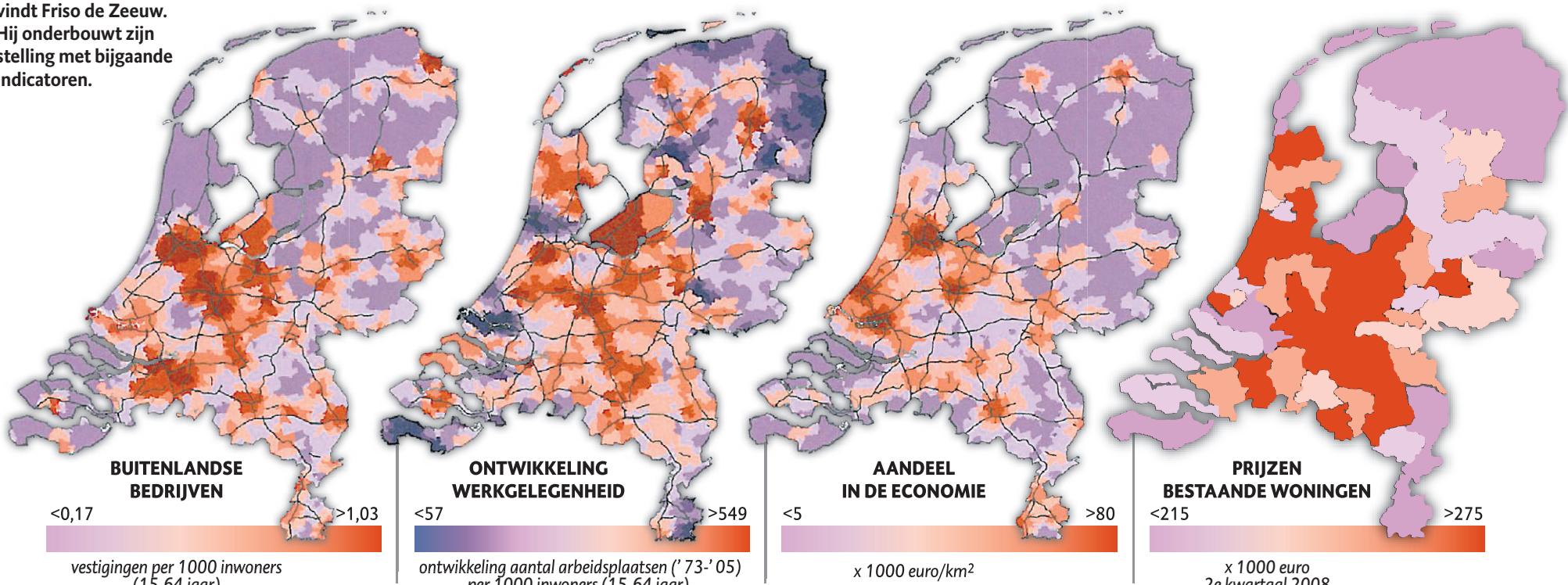
„Het is natuurlijk wat grofstoffelijk en tentatief, maar alles draait om deze kernzone. Is dat een momentopname? Nou, nee. Veel wijst erop dat deze zone robuust is en zichzelf verder kan versterken. Bijvoorbeeld in behouden van bedrijven, door op regionaal niveau samen te werken”, oordeelt de praktijkhoogleraar.

„Maar als echt de kar met appelen langskomt, zoals met de Megamall in Tilburg, vechten gemeenten elkaar de tent uit. Dat kom je overal tegen. Er zijn verschillende stadia van samen-

Brabant onderdeel van het economische hart van Nederland

Brabant maakt deel uit van de ‘Randstad’, vindt Friso de Zeeuw.

Hij onderbouwt zijn stelling met bijgaande indicatoren.

op naar Noord-Brabant

» Friso de Zeeuw: „Maar als echt de kar met appelen langskomt, zoals met de Megamall in Tilburg, vechten gemeenten elkaar de tent uit. Dat kom je overal tegen.”

werking. In de receptie variant blijft het bij vrijblijvend overleg met een borrel onder handbereik. In het volgende stadium maakt men harde afspraken, die heet ‘tot en met de pijngrens’. En een volgende fase van samenwerking is, maar daar zijn ze nog niet aan toe, samen geld apart leggen voor projecten. Het is belangrijk over individuele stedelijke belangen heen te kijken.”

Daarvoor zijn mensen nodig die de kar trekken, zonder arrogant over te komen, voert De Zeeuw aan.

„Ten tweede: ben je in staat gemeenschappelijke projecten te benoemen?

Een gezamenlijke vijand wil ook helpen. Vroeger was dat Holland, maar daar kan je nu niet meer mee aankomen. Maak het sterke sterker. En dat moet men combineren met de aantrekkelijkheid van het Brabantse landschap. Dat behouden is een opgave apart.”

„In toenemende mate zijn aantrekkelijke woonmilieus ook van betekenis. Hoe bind je de mensen aan je regio? Naast opleidingen gaat het om een aantrekkelijk voorzieningenniveau, goede verbindingen en aangename woonomgeving. Al die ingrediënten zijn aanwezig. Maar je moet oppassen dat het niet allemaal aan elkaar klie-

dert. Dat bedrijventerreinen zich aan-enrijgen langs doorgaande wegen”, waarschuwt De Zeeuw.

Hij vindt het opmerkelijk dat in dat kleine Nederland heel verschillende ontwikkelingen te zien zijn. En de tegenstellingen worden alleen maar scherper.

„De economische kernzone dijt uit richting Ede-Wageningen, Apeldoorn, Zwolle. Daar zit enige druk op. Het is allemaal economisch minder in drie gebieden: de Achterhoek en naar het noorden, Limburg met noordoostelijk Brabant en Zeeland met de Zuid-Hollandse eilan-

den. Maar je kunt eindeloos inzoomen en differentiëren. Dan zie je dat dat het meest westelijke deel van Brabant interessant is, want dat kan profiteren van de ontwikkeling. Groningen-Assen springt er positief uit. In Limburg doet Maastricht het natuurlijk wel aardig.”

Wat zijn de valkuilen voor Brabant? „Eén: gemakzucht en arrogantie liggen altijd op de loer. En twee: de teolooging van de aantrekkelijke kanten van het Brabants landschap. Omdat de druk van wonen en werken zo groot wordt, dat de provincie min of meer dichtsligt. En drie: het gevaar

dat de infrastructuur achter de feiten aan hobbelt. Dat gaat ten koste van de bedrijvigheid.”

„Men neigt te denken dat regio's makkelijk kunnen aansluiten bij de kernzone, als ze maar goede verbindingen hebben. Dat hoeft niet”, schetst De Zeeuw een misvatting. „Neem de Westerschelde-tunnel, bedoeld om Zeeuws-Vlaanderen op te laten bloeien. Maar bedrijven en zorginstellingen sloten juist vestigingen daar omdat ze in Goes ook wel bereikbaar waren. Dat was het omgekeerde effect. Van een HSL-station in Breda moet de regio profiteren. Maar dat station kan ook als een magneet werken. Waarmee alleen de positie van het gebied rond het station versterkt, zelfs ten koste van de regio. Je kunt kijken hoe het andere steden in het buitenland is vergaan, maar daar schiet je ook niet veel mee op. Lille bijvoorbeeld ging er dankzij de TGV sterk op vooruit. Anderzijds zijn er een paar Duitse steden waar weinig mee is gebeurd.”

Centjes

Terug naar de Randstadvisie 2040.

„Het kabinet vaart blind op een verouderde visie. De betekenis van de Randstad als onderscheidend gebied is in wezen een willekeurige benadering geworden. Voor hetzelfde geld of misschien iets meer neem je de economische kernzone onder de loep en zet je daar beleid op. Je kunt ook kijken hoe die zich internationaal verhoudt, dat is nog onontgonnen terrein. Dan raak je verwijderd van die merkwaardige Nederlandse grenzen. Ruimtelijke economische patronen worden dominanter en die gaan over de grenzen heen.”

„Het moet allemaal nog neerdalen bij het kabinet. Het besef hoe de patronen echt lopen, gaat wel doordringen. Beleid loopt altijd iets achter, maar dat is niet dramatisch. Voorlopig is het alleen nog maar een visie. Het wordt pas echt interessant als duidelijk wordt waar de centjes naar toe gaan. Dan moet Brabant zich bewust zijn van de eigen positie.”

Friso de Zeeuw: Meezingkoor en DDR-museum

Friso de Zeeuw werd geboren op 11 januari 1952 in Rotterdam. Hij studeerde af in Nederlands recht aan de Vrije Universiteit (specialisatie staats- en bestuursrecht) in 1976 in Amsterdam.

De Zeeuw was daarna onder meer PvdA-wethouder van de gemeente Monnickendam en tevens werkzaam als beleidsmedewerker bij de gemeente Amsterdam, organisatieadviseur bij Berenschot (1987-1993) en lid van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland (1993-1998).

Sinds 1 januari 1998 is de Noord-Hollander directeur Nieu-

we Markten bij Bouwfonds Ontwikkeling, de grootste gebiedsontwikkelaar van Nederland. Bouwfonds is onderdeel van de Rabo Vastgoedgroep.

Daarnaast is De Zeeuw vanaf 1 augustus 2006 anderhalve dag per week praktijkhoogleraar Gebiedsontwikkeling aan de TU Delft.

Nevenfuncties onder meer: lid bestuur Neprom, lid Raad van Commissarissen Movares en van Delta en lid bestuur Economisch Instituut Bouwnijverheid.

Hij houdt er opvallende hobby's op na. Zo richtte hij met vrienden in 1999 het Meezingkoor Water-

land op. Het koor telt zestig leden en zingt regelmatig in het Monnickendamse café De Zwaan. Het ambitieniveau is: „Gelijk beginnen en ongeveer gelijk eindigen.” De

Zeeuw heeft idool Eddy Christiani als beschermheer gestrikt. Zelf trommelt hij een beetje mee. „Anderen vinden het beter als ik niet meezing.”

Sinds 1985 is hij gefascineerd door de DDR. In zijn garage heeft hij een museum ingericht met dertien vitrines. Over leven, werken en politiek in de DDR (1949-1990). Met allerlei consumentenproducten, officiële documenten, medailles en foto's. Het museum is op afspraak te bezoezen. De Zeeuw bezit een appartement in de voormalige joodse buurt in Berlijn. Een Trabant voor de deur in Monnickendam ontbreekt. „Dat mag niet van mijn vrouw, maar dat komt nog wel een keer.”